

USTAWA

z dnia 29 sierpnia 1997 r.

o strażach gminnych.

(Dz. U. z dnia 9 października 1997 r.)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Do ochrony porządku publicznego na terenie gminy może być utworzona samorządowa umundurowana formacja - straż gminna, zwana dalej "strażą".

2. Straż spełnia służebną rolę wobec społeczności lokalnej, wykonując swe zadania z poszanowaniem godności i praw obywateli.

Art. 2. 1. Rada gminy może utworzyć straż gminną.

2. Rada gminy tworzy straż po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji.

3. ⁽¹⁾ W gminach, w których organem wykonawczym jest burmistrz (prezydent miasta), straż nosi nazwę "straż miejska".

Art. 3. 1. Gminy sąsiadujące na obszarze jednego województwa mogą zawrzeć, po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji, porozumienie o utworzeniu wspólnej straży. W porozumieniu ustala się w szczególności zasięg terytorialny działania straży i sposób jej finansowania przez zainteresowane gminy oraz wyznacza się radę gminy, która nada regulamin straży i której straż będzie podlegać.

2. W mieście, które jest związkiem komunalnym, utworzonym z mocy ustawy, może działać tylko straż miejska utworzona przez radę miasta. Przepis art. 2 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 4. Rada gminy może rozwiązać straż po powiadomieniu właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji.

Art. 5. Koszty związane z funkcjonowaniem straży pokrywane są z budżetu gminy. Koszty związane z funkcjonowaniem straży, o której mowa w art. 3 ust. 2, są pokrywane z budżetu miasta.

Rozdział 2

Organizacja, zadania i zakres uprawnień straży

Art. 6. 1. Straż jest jednostką organizacyjną gminy.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach rada gminy może postanowić o umiejscowieniu Komendy straży w strukturze urzędu gminy.

Art. 7. 1. ⁽³⁾ Strażą kieruje Komendant powoływany i odwoływany przez wójta, burmistrza (prezydenta miasta) po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji.

2. Przełożonym Komendanta jest wójt, burmistrz (prezydent miasta).

Art. 8. 1. Komendant straży wykonuje swoje zadania przy pomocy Komendy Straży.

2. Szczegółową strukturę organizacyjną straży określa regulamin straży nadawany przez radę gminy.

Art. 9. 1. ⁽⁴⁾ Nadzór nad działalnością straży sprawuje wójt, burmistrz (prezydent miasta), a w zakresie fachowym - Komendant Główny Policji poprzez właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji.

2. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji określi, w drodze rozporządzenia, zasady współpracy Policji ze strażami oraz zakres, w jakim Komendant Główny Policji sprawuje fachowy nadzór nad strażami i udziela im pomocy.

Art. 10. 1. Straż wykonuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego wynikające z ustaw i aktów prawa miejscowego.

2. Zadania, o których mowa w ust. 1, wykonują pracownicy straży, zwani dalej "strażnikami".

Art. 11. Do zadań straży należy w szczególności:

- 1) ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych,
- 2) czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego - w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym,
- 3) współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- 4) zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów, do momentu przybycia właściwych służb, a także ustalenie, w miarę możliwości, świadków zdarzenia,
- 5) ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej,

- 6) współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- 7) doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania, jeżeli osoby te zachowaniem swoim dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu i zdrowiu innych osób,
- 8) informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
- 9) konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Art. 12. 1. Strażnik wykonując zadania, o których mowa w art. 10 i 11, ma prawo do:

- 1) udzielania pouczeń,
- 2) legitymowania osób w uzasadnionych przypadkach w celu ustalenia ich tożsamości,
- 3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia i niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki Policji,
- 4) nakładania grzywien w postępowaniu mandatowym za wykroczenia określone w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia,
- 5) dokonywania czynności sprawdzających, kierowania wniosków o ukaranie do kolegium do spraw wykroczeń, oskarżania przed kolegium do spraw wykroczeń i wnoszenia środków odwoławczych - w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia,
- 6) usuwania pojazdów i blokowania kół pojazdów w przypadkach określonych w przepisach o ruchu drogowym,
- 7) wydawania poleceń,
- 8) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych i samorządowych,
- 9) zwracania się, w nagłych przypadkach, o pomoc do jednostek gospodarczych, prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej oraz organizacji społecznych, jak również do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy na zasadach określonych w ustawie o Policji.

2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres i sposób wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3, 8 i 9.

Art. 13. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji określi, w drodze rozporządzenia, tryb i zasady uznawania pojazdów straży za pojazdy uprzywilejowane.

Rozdział 3

Uprawnienia i obowiązki strażników

Art. 14. 1. Strażnik może stosować środki przymusu bezpośredniego wobec osób uniemożliwiających wykonywanie przez niego zadań określonych w ustawie.

2. Środkami przymusu bezpośredniego, o których mowa w ust. 1, są:

- 1) siła fizyczna w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony,
- 2) kajdanki,
- 3) pałki obronne wielofunkcyjne,
- 4) psy obronne,
- 5) paralizatory elektryczne,
- 6) broń gazowa i ręczne miotacze gazu.

3. Strażnik może stosować jedynie środki, o których mowa w ust. 2, odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

4. Środki, o których mowa w ust. 2, powinny być stosowane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, w stosunku do której zostały podjęte.

5. Użycie środków, o których mowa w ust. 2, przez strażnika może nastąpić przy odpowiednim zachowaniu przepisów o Policji.

Art. 15. 1. Straży wykonującej zadania określone w art. 11 pkt 5 i 9 może być wydane pozwolenie na broń, zwane świadectwem broni.

2. Straże, po uzyskaniu świadectwa broni mogą nabywać broń i amunicję od podmiotów uprawnionych do obrotu bronią.

Art. 16. Dopuszczenie strażnika do wykonywania zadań z bronią palną krótką następuje na wniosek komendanta straży w drodze decyzji administracyjnej, wydanej przez właściwy organ Policji.

Art. 17. Strażnik, o którym mowa w art. 16, może być wyposażony na czas wykonywania czynności służbowych w broń palną krótką, na polecenie komendanta straży.

Art. 18. 1. Jeżeli środki przymusu bezpośredniego, wymienione w art. 14 ust. 2, przy wykonywaniu zadań wymienionych w art. 15 ust. 1 okazały się niewystarczające lub ich użycie ze względu na okoliczności danego zdarzenia nie jest możliwe, strażnik ma prawo użycia broni palnej krótkiej wyłącznie:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie strażnika lub innej osoby,
- 2) przeciwko osobie, która nie zastosowała się do wezwania do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu strażnika lub innej osoby,
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną krótką strażnikowi,
- 4) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na wykonywany konwój dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych.

2. Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni, i nie może zmierzać do pozbawienia jej życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i sposób postępowania przy użyciu broni palnej krótkiej przez strażników.

4. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji określi, w drodze rozporządzenia, warunki przydziału, przechowywania i ewidencjonowania broni i amunicji przez straż.

Art. 19. Strażnik, który podjął decyzję o użyciu broni, powinien postępować ze szczególną rozważą, traktując broń jako ostateczny środek działania.

Art. 20. Na zastosowanie i sposób przeprowadzenia czynności, o których mowa w art. 12, 14 i 18, przysługuje zażalenie do prokuratora.

Art. 21. 1. Strażnik podczas wykonywania czynności służbowych jest obowiązany nosić umundurowanie, legitymację służbową, znak identyfikacyjny oraz emblemat gminy.

2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór umundurowania, legitymacji, dystynkcji i znaków identyfikacyjnych strażników, a także warunki i sposób ich noszenia.

Art. 22. Strażnik przy wykonywaniu czynności, o których mowa w art. 12, jest obowiązany przedstawić się imieniem i nazwiskiem, a ponadto na żądanie osoby, której czynności te dotyczą, okazać legitymację służbową w sposób umożliwiający odczytanie i zanotowanie nazwiska strażnika oraz organu, który wydał legitymację.

Art. 23. Przy wykonywaniu czynności służbowych strażnik korzysta z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Art. 24. Strażnikiem może być osoba, która:

- 1) posiada obywatelstwo polskie,
- 2) ukończyła 21 lat,
- 3) korzysta z pełni praw publicznych,
- 4) posiada co najmniej wykształcenie średnie,
- 5) cieszy się nienaganną opinią,
- 6) jest sprawna pod względem fizycznym i psychicznym,
- 7) nie była karana sądownie,
- 8) ma uregulowany stosunek do służby wojskowej.

Art. 25. 1. Strażnika zatrudnia się na czas określony nie dłuższy niż 12 miesięcy, w ramach którego odbywa on przeszkolenie podstawowe.

2. Zatrudnienie strażnika na czas nieokreślony może nastąpić po ukończeniu przez niego z wynikiem pozytywnym przeszkolenia podstawowego.

3. W uzasadnionych przypadkach można odstąpić od zatrudnienia strażnika na czas określony, jeżeli posiada odpowiednie przygotowanie do pracy w straży.

4. Komendant Główny Policji określi założenia programowe i metodyczne przeszkolenia podstawowego strażników oraz zasady udziału policjantów w innych szkoleniach dla potrzeb straży.

Art. 26. Z dniem zatrudnienia strażnik składa pisemne ślubowanie następującej treści:

"Ślubuję uroczyście służyć Państwu i wspólnocie lokalnej, chronić porządek publiczny i bezpieczeństwo ludzi, przestrzegać porządku prawnego i dyscypliny służbowej, dbać o etykę i dobre imię służby".

Ślubowanie może być również złożone z dodaniem słów "Tak mi dopomóż Bóg".

Art. 27. Do obowiązków strażnika należy:

- 1) przestrzeganie prawa, rzetelne, bezstronne i terminowe wykonywanie poleceń przełożonych,
- 2) poszanowanie powagi, honoru, godności obywateli i własnej,
- 3) zachowanie tajemnicy państwowej i służbowej,
- 4) podejmowanie interwencji w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, a także w przypadku naruszenia dóbr osobistych ludzi,

- 5) zachowanie uprzejmości i życzliwości w kontaktach z obywatelami, przełożonymi, podwładnymi oraz współpracownikami,
- 6) stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych,
- 7) zachowanie się z godnością w czasie pracy i poza nią.

Art. 28. Strażnik, który przy wykonywaniu zadań przekroczył uprawnienia lub nie dopełnił obowiązku, naruszając w ten sposób dobra osobiste obywatela, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 29. 1. Strażnik, który wzorowo wykonuje obowiązki, przejawia inicjatywę w działaniach, doskonali swoje kwalifikacje zawodowe, może uzyskać:

- 1) pochwałę,
- 2) nagrodę pieniężną,
- 3) awans,
- 4) przedstawienie do odznaczenia.

2. Strażnik, o którym mowa w ust. 1, może również uzyskać usunięcie z akt osobowych zapisu o uprzednio wymierzonej karze dyscyplinarnej.

Art. 30. 1. Strażnicy mogą się zrzeszać w związkach zawodowych, z tym że nie mają prawa do strajku. Przepisy ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. Nr 55, poz. 234, z 1994 r. Nr 43, poz. 163, z 1996 r. Nr 1, poz. 2, Nr 24, poz. 110, Nr 61, poz. 283, Nr 75, poz. 355 i Nr 152, poz. 723 oraz z 1997 r. Nr 82, poz. 518, Nr 88, poz. 554, Nr 96, poz. 589 i Nr 121, poz. 769) stosuje się odpowiednio.

2. W trakcie trwania stosunku pracy strażnik nie może być członkiem partii politycznej.

Art. 31. Strażnik nie może bez zezwolenia komendanta podejmować innego zajęcia zarobkowego.

Art. 32. W sprawach dotyczących strażników, a nie uregulowanych w ustawie, mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 21, poz. 124 i Nr 43, poz. 253, z 1991 r. Nr 104, poz. 450, z 1994 r. Nr 98, poz. 471 oraz z 1997 r. Nr 9, poz. 43 i Nr 28, poz. 153).

Art. 33. Obowiązki i prawa innych pracowników zatrudnionych w straży reguluje ustawa o pracownikach samorządowych.

Rozdział 4

Zmiany w przepisach obowiązujących oraz przepisy przejściowe i końcowe

Art. 34. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. Nr 12, poz. 116, z 1972 r. Nr 49, poz. 312, z 1975 r. Nr 16, poz. 91 i Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 16, poz. 125 i Nr 45, poz. 291, z 1983 r. Nr 6, poz. 35 i Nr 44, poz. 203, z 1985 r. Nr 23, poz. 100, z 1986 r. Nr 39, poz. 193, z 1988 r. Nr 20, poz. 135, z 1989 r. Nr 34, poz. 180, z 1990 r. Nr 20, poz. 121, Nr 43, poz. 251 i Nr 72, poz. 422, z 1991 r. Nr 32, poz. 131 i Nr 94, poz. 419, z 1992 r. Nr 24, poz. 101, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1995 r. Nr 95, poz. 475 oraz z 1997 r. Nr 43, poz. 272 i Nr 102, poz. 643) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 19 w § 1 po wyrazach "Państwowej Inspekcji Handlowej" wyraz "oraz" zastępuje się przecinkiem, a po wyrazach "służby ochronnej lasów państwowych" dodaje się wyrazy "oraz straż gminna (miejska)",
- 2) w art. 27 § 2 otrzymuje brzmienie:

"§ 2. Organom administracji państwowej, właściwym organom gminy oraz strażom gminnym (miejskim), uprawnienia oskarżyciela publicznego przysługują tylko w sprawach, w których, w zakresie swojego działania, złożyły wnioski o ukaranie".

Art. 35. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 12, poz. 114, z 1981 r. Nr 24, poz. 124, z 1982 r. Nr 16, poz. 125, z 1983 r. Nr 6, poz. 35 i Nr 44, poz. 203, z 1984 r. Nr 54, poz. 275, z 1985 r. Nr 14, poz. 60 i Nr 23, poz. 100, z 1986 r. Nr 39, poz. 193, z 1988 r. Nr 20, poz. 135 i Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 180, z 1990 r. Nr 51, poz. 297, Nr 72, poz. 422 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r. Nr 75, poz. 332 i Nr 91, poz. 408, z 1992 r. Nr 24, poz. 101, z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z 1995 r. Nr 6, poz. 29 i Nr 60, poz. 310 oraz z 1997 r. Nr 54, poz. 349, Nr 60, poz. 369, Nr 85, poz. 539, Nr 98, poz. 602, Nr 104, poz. 661, Nr 106, poz. 677 i Nr 111, poz. 724) w art. 65:

- a) w § 1 po wyrazach "organ państwowy" dodaje się wyrazy "oraz straż gminną (miejską)",
- b) w § 2 po wyrazach "organowi państwowemu" dodaje się wyrazy "oraz straży gminnej (miejskiej)".

Art. 36. W ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 98, poz. 602) w art. 131 w ust. 1 w pkt 2 na końcu skreśla się przecinek i dodaje wyrazy "oraz strażników straży gminnych (miejskich)".

Art. 37. W ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. Nr 30, poz. 179, z 1991 r. Nr 94, poz. 422 i Nr 107, poz. 461, z 1992 r. Nr 54, poz. 254, z 1994 r. Nr 53, poz. 214, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 34, poz. 163 i Nr 104, poz. 515, z 1996 r. Nr 59, poz. 269 i Nr 106, poz. 496 oraz z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 80, poz. 499, Nr 88, poz. 554 i Nr 106, poz. 680) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 1 w ust. 2 w pkt 5 skreśla się wyrazy "tworzonymi na podstawie ustawy";
- 2) w art. 7 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

"4) szczegółowe zasady szkolenia policjantów i strażników gminnych (miejskich)";

3) skreśla się rozdział 4.

Art. 38. 1. Straże gminne działające w dniu wejścia w życie ustawy stają się z tym dniem strażami w rozumieniu ustawy.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli rada gminy, w drodze uchwały, przed wejściem w życie ustawy, postanowi o likwidacji straży.

Art. 39. 1. Straże gminne utworzone przez gminy, o których mowa w art. 1 ustawy z dnia 25 marca 1994 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. Nr 48, poz. 195 i Nr 86, poz. 396 oraz z 1995 r. Nr 124, poz. 601), zwane dalej "gminami warszawskimi", stają się z mocy prawa oddziałami Straży Miejskiej m.st. Warszawy. Regulamin straży może określić inną strukturę organizacyjną Straży Miejskiej.

2. Strażnicy oraz inni pracownicy straży gminnych utworzonych przez gminy warszawskie mogą do dnia 31 marca 1998 r. złożyć oświadczenie o nie wyrażeniu zgody na zatrudnienie w Straży Miejskiej m.st. Warszawy. Stosunek pracy z osobami, które złożyły oświadczenie, wygasa z mocy prawa z dniem przekształcenia straży gminnej w oddział straży miejskiej.

3. Zasady i wysokość wynagrodzenia strażników oraz innych pracowników straży gminnych, o których mowa w ust. 2, z dniem przekształcenia straży gminnej w jednostkę organizacyjną straży miejskiej ustalana jest według zasad obowiązujących w Straży Miejskiej m.st. Warszawy. W roku 1998 koszty funkcjonowania oddziałów, o których mowa w ust. 1, pokrywane są z budżetu gmin warszawskich, w których straże gminne działały przed dniem przejęcia przez Straż Miejską.

4. Mienie komunalne pozostające w dyspozycji straży gminnej może być przekazane nieodpłatnie przez gminę warszawską m.st. Warszawie, z przeznaczeniem na potrzeby Straży Miejskiej m.st. Warszawy.

Art. 40. Strażnik może używać umundurowania, legitymacji służbowej, znaku identyfikacyjnego oraz emblematu gminy według dotychczasowych obowiązujących wzorów, do czasu wyczerpania ich zapasów, nie dłużej jednak niż 18 miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie.

Art. 41. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1998 r., z wyjątkiem art. 39 ust. 1, 3 i 4, który wchodzi w życie z dniem następującym po upływie kadencji rad gmin wybranych w dniu 19 czerwca 1994 r.
